

Тема: Краса облагороджує людське серце, робить його добрішим
(За твором І.Калинця «Писанки»)

Мета: ознайомити з найцікавішими фактами біографії І.Калинця; допомогти учням зрозуміти ідейно-художній зміст вірша «Писанки» через комплексне сприймання різних видів мистецтва; удосконалювати навички виразного читання; розвивати культуру зв'язного мовлення, навички ведення дискусії щодо проблемних питань, уміння висловлювати та аргументувати свою думку; логічне мислення, творчу уяву; навички висловлювання особистого ставлення до зображуваного; сприяти усвідомленню значення праці в житті людини як джерела створення моральних і матеріальних цінностей; сформувати власні поняття про красу людської душі, осмислити роль високих моральних якостей у становленні власної особистості; виховувати почуття прекрасного, позитивні риси характеру, прагнення творити добро.

Очікувані результати: після уроку учні знатимуть: найважливіші моменти біографії І.Калинця, ідейно-художній зміст поезії; умітимуть: розповідати найважливіші відомості з біографії І.Калинця, виразно й вдумливо читати поезію, знаходити в ній художні засоби, розкривати їх роль, розповідати про свої відчуття під час читання; зможуть: розвивати навички проведення власних спостережень, увагу, пам'ять, логічне мислення, насолоджуватись красою зображуваного, розвивати естетичні смаки.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу

Обладнання: портрет І.Калинця, виставка, присвячена творчості письменника, мультимедійна дошка, презентація до уроку, підручник «Українська література», Р.Мовчан, 6-й клас.

Методи і прийоми: евристична бесіда, пояснення, демонстрація, випереджувальне завдання; літературне доміно, виразне читання поезії та бесіда за прочитаним, технологія «Мікрофон», «Незакінчене речення», робота в групах, у парах

Міжпредметні зв'язки: історія, етика, народознавство

Зміст уроку:

I. Мотиваційний етап

а) З'ясування емоційної готовності учнів до уроку. (Учні виражають свій настрій за допомогою дієслів: хвилююся, чекаю, сподіваюся тощо. Учитель бажає успіху на уроці)

Технологія «Мікрофон»: «Від сьогоднішнього уроку я очікую...»

Учитель. Погляньте один на одного, усміхніться. Нехай із промінчиків добра, що засяяли на ваших обличчях, розпочнеться наш урок.

б) Актуалізація суб'єктного досвіду та опорних знань:

- Чи погоджуєтеся з думкою, що краса може врятувати світ від зла, несправедливості, брехні або хоча б трохи змінити його? Спробуйте обґрунтувати свої міркування конкретними прикладами. (Відповіді учнів)

Учитель: Красу можна віднайти скрізь, лише треба вміти це робити. О.Довженко вважав, що треба навчитися «бачити зорі в калюжах». Багато талановитих письменників уміють це робити: у краплях дощу чи шелесті листя їм бринить ніжна музика, а квіти танцюють і сміються. До таких митців належить Ігор Калинець.

в) Технологія «Незакінчене речення»: До початку уроку ви оглянули виставку, присвячену життю й діяльності І.Калинця. Закінчіть речення: «Я думаю, що поезія І.Калинця цікава, тому що...»

II. Оголошення теми уроку, цілевизначення та планування діяльності (використання

мультимедійної дошки)

- Чи є в когось доповнення й зміни до цілей та плану уроку? (Відповіді учнів. За потреби – коригування й уточнення цілей уроку)

III. Сприйняття й первинне усвідомлення нового матеріалу

(Під час роботи на уроці учні проводять необхідні записи в робочих зошитах на розсуд учителя)

1. Пояснення епіграфа: Прокоментуйте вислів Гр. Тютюнника, що є епіграфом до нашого уроку:

*Немає загадки таланту. Є вічна
загадка любові.*

(Навідні питання: 1. Що таке талант? (Талант – природжена здібність у тій чи тій галузі науки або мистецтва) 2. Що необхідно, щоб талановито писати про природу, людей, країну? (Треба їх любити)

Учитель. Вивчаючи твори І.Калинця, ми побачимо, що таке почуття, як любов, заворожує й позитивно впливає на людей, спонукає на творчість, гарні вчинки, творення добра.

Я закликаю вас до співпраці й сподіваюся, що вам також стануть у пригоді повчальні слова І.Лафатера:

*Хочеш бути розумним, навчися розумно
запитувати, уважно слухати, спокійно відповідати
й замовкати, коли нічого більше сказати.*

2. Проблемне питання: У ході роботи на уроці ми маємо знайти відповідь : Чи погоджуєтеся ви зі словами І.Франка:

Лиш праця світ таким, як є, створила.

Лиш в праці варто і для праці жить.

3. Прийом «Намісто».

Робота з портретом.

Уважно подивіться на портрет І. Калинця. Що ви можете сказати про цю людину одним словом чи словосполученням? (красивий, з густим буйним чорним чубом і вольовими рисами обличчя, зосереджений погляд, сувора зовнішність, в очах – доброта й щирість, відчувається справедливість, високий лоб, розумні очі, задумливий, духовно багатий, сміливий, стриманий).

4. Випереджувальне завдання:

а) Найцікавіші факти з біографії І.Калинця.

Повідомлення юних дослідників. (Цікаві факти з життя й творчості поета. Визначальні риси характеру. Світ захоплень: заняття й природні обдарування. Здобутки й визнання поета).

Учитель: узагальнення сказаного про письменника, додаткові відомості.

Матеріал для вчителя.

До 1980-х років Ігоря Калинця як поета мало хто знав в Україні. Суворі пермські концтабори та забайкальське заслання надовго відірвали його від рідної землі.

Ігор Миронович Калинець народився 9 липня 1939 р. в м. Ходорові на Львівщині в сім'ї службовця. У 1956 р. закінчив середню школу й вступив до Львівського університету ім. І. Франка. 1962 р., закінчивши українське відділення філологічного факультету Львівського університету, почав працювати в обласному архіві: спочатку архіваріусом, а згодом — старшим науковим співробітником.

Творчий доробок І. Калинця становить 17 поетичних збірок, що згруповані у двох циклах: «Пробуджена муза» (9 збірок) та «Невольнича муза» (8 збірок).

Перша збірка віршів поета «Вогонь Купала» побачила світ у видавництві «Молодь» 1966 року й була прихильно зустрінута критикою.

За громадянську непокору в тематиці віршів був репресований радянською владою: отримав 6 років суворих таборів і 3 роки заслання, які відбув на Північному Уралі та в Забайкаллі. В ув'язненні поет працював токарем і кочегаром. Після повернення із заслання був редактором журналу львівського обласного відділу Фонду культури. У 1991 р. у Варшаві вийшов перший том циклу «Пробуджена муза», а в США — другий том «Невольничча муза».

Автор двох томів, куди ввійшли сімнадцять збірок оригінальних поезій (перекладені іноземними мовами вірші склали три збірки), Ігор Калинець є почесним членом Міжнародного ПЕН-клубу, лауреатом літературної премії імені І. Франка (Чикаго, США, 1979). У 1992 році отримав премію імені В. Стуса, а за книжку вибраних поезій «Тринадцять аналогій» був удостоєний Національної премії України імені Т. Шевченка. Книжка «Слово триваюче» вийшла друком у Харкові в 1997 р.

У доробку поета чимало творів і для дітей, наприклад, «Книжечка для Дзвінки», видана в Києві в 1991 році. Дзвінка — це ім'я коханої видатного карпатського ватажка опришків Олекси Довбуша, пам'ять якого й досі вшановують на Західній Україні. Також ім'ям Дзвінка Ігор Калинець назвав свою доньку. Дружина Ігоря Калинця — відома українська поетеса Ірина Калинець.

Займається поет і перекладами художньої літератури, зокрема з польської мови.

За визначні заслуги в утвердженні національної ідеї, широку пропаганду українського слова 2005 року відомому поетові та громадському діячеві Ігореві Калинцю було присвоєно звання почесного громадянина Львова.

б) Літературне доміно (складають учні на основі почутого, записують до зошитів):

І.Калинець: народився у м. Ходорів на Львівщині; Львівський університет; бібліотекар, редактор; у радянські часи репресований, заслання на Урал та в Забайкалля; український письменник, громадський діяч; лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, літературних премій ім. І.Франка, ім. В.Стуса, міжнародної премії Антоновичів; відомий далеко за межами України; його твори перекладені багатьма мовами світу.

Учитель: узагальнення сказаного про письменника, додаткові відомості.

5. Вірш «Писанки».

Запис на мультимедійній дошці:

«Поезія І.Калинця – пахощі чарівного євшан-зілля, що навертає нас до рідної землі, до неньки України».

(Н.Кир'ян)

Учитель: І.Калинець узяв з дитинства в довгу й нелегку мандрівку життя світлу мамину й батькову науку, відчуття нерозривного зв'язку зі своєю землею, її традиціями. Його поезія «Писанки» – світлий спогад дитинства. На нас чекає зустріч із дивовижним світом цього твору..

5.1. Читання поезії (Заздалегідь підготовлений учень);

5.2. Словникова робота, с. 128 (Підручник)

5.3. Атрибути християнського свята Великдень

- Які найважливіші атрибути (символи) християнського свята Великдень?
- Що таке крашанка? (пофарбоване великоднє яйце).
- Що таке писанка? (великоднє яйце, прикрашене візерунками, узорами , розписами)
- Чи відомо вам що-небудь про писанку? (Зображення писанки на мультимедійній

дошці)

Робота з підручником: «Ключик розуміння», с. 127-128

Матеріал для вчителя:

а) Атрибути (символи християнського свята Великдень)

Матеріал для вчителя

Великдень – Великий день – це тисячолітня назва свята, яка тепер означає велике християнське свято Воскресіння Ісуса Христа. Вважається найважливішим християнським святом, що символізує радість з приводу перемоги Ісуса Христа над смертю та вічним забуттям.

У цей день ми йдемо до церкви й повертаємося додому з великою Радістю, несучи кошик «свяченого». Усі вітають одне одного словами «Христос Воскрес!», «Воїстину воскрес!». Родина урочисто сідає за стіл, починаються розговіни, а з ними й неодмінні Великодні обряди.

Назва свята Великдень існує лише в українців та білорусів. Поляки називають його Wielkanoc, а росіяни – Пасха.

У християнському контексті термінологічно правильно називати це свято саме Паска або Пасха, адже назва його походить від назви старозаповітного свята песах, яке відзначали юдеї в пам'ять про звільнення від єгипетського полону.

Задовго до хрещення Русі наші пращури відзначали навесні велике свято – Великдень Дажбожий. Його святкували на весняне рівнодення.

Великдень – це давнє свято весни, весняного сонця, та природи, що відроджувалась після довгого сну. Свято цілковитої перемоги весни над зимою, перемоги життя над смертю, свято подружньої любові та злагоди в родині.

Великдень вважається найбільшим днем у році, бо тоді, за віруваннями слов'ян, воскресє бог життя — Сонце, а весь світ возносить хвалу воскресінню, народженню любові, доброти, надії та радості життя. Наші предки вважали, що в цей день Господь відчиняє небо й через небесні ворота приносить у людські душі очисний вогонь.

Великдень наші пращури визначали за днем весняного рівнодення. За православним церковним календарем рівнодення завжди припадає на 21 березня, хоча справжнє астрономічне рівнодення відбувається в період між 17-19 березня.

До цього дня випікали коровай (сучасна паска), посипаний пшоном, що символізує народження й повноту життя. Обов'язковим атрибутом свята, що розповсюдився по всьому світу, є писанка, яка відображує багатство світосприйняття наших предків.

б) Писанка.

Для наших пращурів яйце було символом зародження життя, сонця. Найперше яйце, за легендою, мало всередині не жовток із білком, а зародок цілого світу. Розмальовані яйця присвячувалися сонцю й весні й розписувалися напередодні найбільшого свята весни.

Дослідники вважають, що українська писанка має понад 100 символічних малюнків. Наприклад, кривулька знаменувала нитку життя, вічність сонячного руху. Кривулька або безконечник — це символ початку й кінця. Тригвер або триніг символізував, на думку одних, небо, землю й повітря, на думку інших — повітря, вогонь і воду, треті вважали його символом життя людини. Четверті трактували його як символ неба, землі й пекла. Символічне навантаження мала й кольорова гама писанки. Червоний колір символізував радість життя, любов, жовтий — місяць і зорі, урожай; зелений — багатство, буяння рослинного світу, його воскресіння; блакитний — чисте небо, здоров'я; бронзовий — матінку-землю; чорний з білим — пошану до померлих родичів, їхніх душ та ін.

Із запровадженням християнства змінюється поступово й символіка писанки. Вона стала символом радості й віри у Воскресіння Ісуса Христа як символу всепрощення. Для писанок були характерні такі орнаменти: решітки, віконця, клинці, вітрячки, кошики, грабельки, зірки, хрестики, павучки (символ працелюбства).

У народній медицині ними «викачували» хвороби. Свячені писанки закопували в землю (на високий урожай), клали в домовину, у ясла для худоби. Лушпиння з писанки кидали «на щастя» на дах оселі та ін. Цікаво, що писанкарство було притаманне лише тим етнічним групам, які стали називатися українцями.

5.4. Робота над змістом вірша І.Калинця «Писанки».

- Що необхідно людині для того, щоб творити писанки? (Бажання, вміння, талант, творчу уяву, настрій)
- Кого І.Калинець обрав автором писанок? Чому? (У поезії «Писанки» поет змальовує образ найдорожчої для кожного людини — мами. Ще з дитинства спостерігав, як вона священнодіяла; мама талановита й добра, створює красу)
- За допомогою чого мама розмальовує писанки? (За допомогою писачка — спеціальної щіточки, загостреної палички)
- Яким же уявляє світ дитина за допомогою маминих писанок? (Дивовижним)
- Підкресліть рядками з твору, як зображено цей дивний світ. (Учні називають рядки)
- Яка тема твору? (Допомогти учням сформулювати тему: Зображення чарівної краси, яку творять мамині руки за допомогою «дивного писачка»)
- Як авторові вдалося створити образ писанки, що йому допомогло? (Художні засоби мови)
- Які саме? Спробуємо відшукати їх у тексті.

5.5. Аналіз художніх особливостей поезії.

- Які образи присутні в поезії? (Писанки)
- Який ще, незримо присутній, образ відчутний у вірші? (Мами)

Робота в групах.

Завдання:

I. Знайти відомі вам художні засоби, за допомогою яких зображено писанки.

II. Знайти відомі вам художні засоби, за допомогою яких зображено матір.

Перевірка роботи в групах.

- Які художні засоби допомагають відтворити красу писанок? (Епітети — дивний писачок, дивовижний світ, ясні сонця; метафори — мандрує писанка, горить; порівняння — вона (писанка) як згусток сонця)
- Що називають символом? (особливий образ, що має багато значень)
- Що символізує писанка? (Це символ Сонця, життя, безсмертя, весняного відродження, щастя, радості, добра)
- Які фарби переважають у маминих писанках? (По білому яйці; цибулиний, золотий узвар; оранжево горить; білі оболоні)

Учитель: Кожний колір мав своє значення. Так, червоний символізував радість життя, надію й любов; жовтий — місяць і зорі, урожай; блакитний — чисте небо, повітря й здоров'я; зелений — весну, буяння природи.

5.6. Випереджувальне завдання (Заздалегідь підготовлений учень): Що означають орнаменти на писанках?

На думку вчених, символічних малюнків в українській писанці понад сто. Кожен із них має своє значення. Кожен хрестик, кожна рисочка на ній не вживалися безцільно, усі вони були знаками-оберегами, що захищали людину від усілякого зла. Найпоширенішими візерунками є:

- «кривулька», що символізує нитку життя, вічність сонячного руху;
- «колесо» – знак безперервного відродження життя, образ безконечної Божої любові;
- «хрест» – символ Всесвіту, знак чотирьох сторін світу;
- «дерево життя» — символ безперервного відновлення природи; образ Божої мудрості;
- «сонце» – символ світла і життя, символ Бога;
- «спіраль» – символ плодючості;
- «граблі» – символ небесного дощу, символ благої вісті.

- Як автор зображує маму? (У роботі, вона «виводить воскові взори», малює «квіти у росі», завдяки її таланту «олені бродять в березневім соці», «сплітаються сади у маєві густих обрамлень», мерехтять... геометричний космацький орнамент». Мама створила за свій вік багато чудових шедеврів: «Котились писанками ізгори ясні сонця у мамині долоні»).

- Яким же постає незримий образ мами? (Відповіді учнів)

Учитель: Мама – творець дивосвіту. Вона вміє оживити мрію, відзначається художньою майстерністю. Відчувається її гармонійний зв'язок з природою, багата фантазія.

- Які найважливіші риси характеру? (Працьовитість, доброта, щирість, уважність, відкритість)

- Чи можна творіння мами назвати талантом? Чому?

- Що спонукає маму на творчість? (Вона працює й добра, любить свою справу, має багату уяву)

- Яку роль відіграють названі художні засоби? (Вони передають красу писанок і красу людської праці)

5.7. Звернення до проблемного питання.

- То ж чи погоджуєтесь ви зі словами І.Франка:

Лиш праця світ таким, як є, створила.

Лиш в праці варто і для праці жить?

(Відповіді учнів. Підвести до думки, що праця – джерело всіх моральних і матеріальних цінностей)

5.8. Звернення до епіграфа.

- У чому ж загадка таланту? (Якщо людина любить свою працю, якщо вона наполеглива, вона здатна бачити й творити красу)

- Яка головна думка твору? (Уславлення материнської праці, її талановитості, любові, прагнення відкрити дивовижний світ для своєї дитини. Мамині руки здатні відтворити дивовижне, чудове, те, що назавжди залишиться в дитячій уяві)

- Що виражає заголовок: тему чи головну думку? Аргументуйте. (Тему, бо немає в заголовку слова, яке передає ставлення до писанки).

- Додайте слово, щоб заголовок виражав основну думку (Незабутні, філігранні, неповторні писанки)

- Який за жанром твір «Писанки» І.Калинця? Доведіть свою думку.

5.9. Мистецький контекст. Бесіда за малюнком, с.128 підручника.

Учитель: По всьому світу люди увіковічили красу і велич української писанки у вигляді пам'ятників та архітектурних споруд.

Демонстрація зразків писанок та українських і світових музеїв.

Матеріал для вчителя: Пам'ятники та музеї писанок

У канадському місті Вегревілі, провінції Альберта, велику частину населення

якого становлять канадські українці, за проектом художника Павла Цимбалюка створено дванадцятиметровий пам'ятник українській писанці, що за розміром дорівнює триповерховому будинкові. Пасхальне яйце з алюмінію створене в 1974 році. Щороку в липні у цьому містечку відбувається Український фестиваль писанки.

Єдиний у світі музей писанки збудовано в місті Коломия. Частиною музею є пам'ятник писанці, висота якого сягає 13,5 метрів.

Також в Україні знаходиться пам'ятний знак українській писанці в с. Доброгостів Львівської області.

Учитель: Краса, гармонія можуть народжуватися й за допомогою засобів мистецтва за безпосередньої участі людини – митця.

- А як краса впливає на людей? (Підвести дітей до думки, що краса заворожує й позитивно впливає на людей; люди, красиві душею мають багато друзів, здатні творити добро, краса спонукає митців на створення віршів, музики, кіно, із яких люди не тільки одержують насолоду, а й черпають досвід, удосконалюються...)

Учитель. Безперечно, краса облагороджує людське серце, робить його добрішим. Якщо людина оберігає цю красу, примножує її своєю працею, вона й сама стає співтворцем.

- Як ви розумієте поняття «бути співтворцем краси»? (Ми слухаємо музику, дивимося фільм, читаємо художні твори, і в нашій душі народжуються емоції та почуття. Художні твори вчать, як треба або не треба робити, тому прагнемо наслідувати героїв, бути схожими на них, творимо себе – удосконалюємося (Якщо необхідно, ставити навідні питання)

- До якого висновку підводить нас автор? (Закликає поважати маму, традиції українського народу, свято берегти їх)

- Яке значення мають писанки для ліричного героя твору і кожного з нас?

IV. Підсумок уроку

1. Узагальнююча бесіда

- Що в тексті реальне, а що уявне?
- Як ви вважаєте, що символізує саме ця писанка?
- Яким постає образ мами?
- Який настрій переважає в поезії?
- Чи може краса змінити світ на краще?

Учитель: Діти, учіться радіти життю, поспішайте творити добро.

1. Вправа «Ти мені, а я тобі»

Учні об'єднуються в пари. Без допоміжних джерел інформації вони ставлять одне одному по 2 запитання. У випадку незнання відповіді або її неповноти автор запитання відповідає або доповнює сам.

Додатково найвищий бал отримують автори найкращих запитань.

V. Рефлексія та оцінювання

1. Технологія «Незакінчене речення»

- Поезія І.Калинця «Писанки» цікава тим, що...
- Урятувати світ від зла, несправедливості, брехні або хоча б трохи змінити його можна, якщо... (Висловлювання учнів)

2. Чи справилися ваші очікування від уроку? (Технологія «Мікрофон»)

VI. Домашнє завдання

С. 127-129 – опрацювати, переказувати; вивчити вірш «Писанки» напам'ять; аналізувати вірш (усно), за бажанням створити малюнок писанки.